

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานของสังคม กฎเกณฑ์และกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้สามีภริยายึดถือปฏิบัติทั้งในเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวและความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน การสมรสและอยู่ร่วมเป็นครอบครัวเดียวกันของชายหญิงนั้น นอกเหนือจากความสัมพันธ์ทางร่างกายและจิตใจที่มีต่อกันแล้ว ความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินก็เป็นสิ่งหนึ่งที่จะต้องเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ในเรื่องทรัพย์สินนี้ นอกจากการจัดประเภททรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สินแล้ว บทบัญญัติเรื่องของหนี้สินก็เป็นเรื่องที่จะต้องมืออยู่ควบคู่ด้วยเช่นกัน จากการศึกษาได้ศึกษากระบวนการหนี้สินของสามีภริยาตามระบบกฎหมายครอบครัวของไทยและของต่างประเทศมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องหนี้สินของสามีภริยา ดังนี้

1. หนี้สินระหว่างสามีภริยาที่มีต่อกันเอง

แต่เดิมนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของชายและหญิงนั้นยังมีไม่มาก ผู้ชายมักจะมีสิทธิและได้รับการยอมรับมากกว่าเพศหญิง จึงส่งผลให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของความสามารถในการจัดการทรัพย์สินของคู่สมรสนั้นมักจะตกเป็นอำนาจของฝ่ายสามีเป็นหลัก สามีเป็นผู้นำครอบครัวฝ่ายหญิงเมื่อสมรสแล้วต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามี คือแนวคิดให้ฝ่ายสามีเป็นใหญ่ในครอบครัวนั่นเอง ดังนั้น เมื่อชายและหญิงได้สมรสกัน ฝ่ายสามีจะเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินเหล่านั้นแทน จึงทำให้ภาระหนี้สินที่คู่สมรสมีต่อกันมาก่อนการสมรสนั้นจึงหายไปด้วย เพราะอำนาจในการจัดการทรัพย์สินได้เปลี่ยนไปอยู่ที่คู่สมรสอีกฝ่ายแล้ว เช่น ในกฎหมายลักษณะผัวเมีย หากผัวเมีย มีหนี้กันมาก่อนสมรสและต่อมาได้มาสมรสกันภายหลัง กฎหมายนี้ได้กำหนดให้หนี้สินระหว่างผัวเมียนั้น เป็นอันยกเลิกไป ความรับผิดชอบในหนี้สินระหว่างสามีภริยาด้วยตนเองนั้นบัญญัติไว้ว่า “ก่อนการสมรสหากชายหรือหญิงเป็นเจ้าของหนี้ลูกหนี้กันมาก่อน ต่อมาหญิงเจ้าหนี้สมรสกับชายลูกหนี้กรณีหนึ่ง หรือ ฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้สมรสกับฝ่ายลูกหนี้และได้มีลูกด้วยกันอีกประการหนึ่งกฎหมายให้ถือว่าหนี้สินที่สามีภริยาเคยมีต่อกันก่อน

การสมรสเป็นอันยกเลิกระงับไป”¹ ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาจนถึงฉบับปัจจุบัน ไม่มีบทบัญญัติใดที่ห้ามมิให้สามีและภริยาทำนิติกรรมต่อกัน ดังนั้นสามีภริยาสามารถทำสัญญาระหว่างกันได้ และยอมมีหนี้สินต่อกันได้ เช่นเดียวกับกฎหมายครอบครัวในหลายประเทศ ซึ่งเดิมแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของคู่สามีภริยายังมีไม่มาก มีแนวความคิดที่ว่าทรัพย์สินทั้งหมดจะอยู่ภายใต้การจัดการของสามี แต่ในปัจจุบันกฎหมายครอบครัวในหลายๆประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเยอรมัน อังกฤษ ญี่ปุ่น ลาว หรือ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้อำนาจทั้งฝ่ายสามีและภริยาในการจัดการทรัพย์สินได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นระบบที่เน้นความเสมอภาค ส่งผลให้แนวความคิดในเรื่องที่หนี้จะระงับลงเพราะการสมรสจึงหายไปด้วย

ในกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน มาตรา 1487 ให้มีผลเพียง ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ อีกทั้งจะเห็นได้ว่า ในเรื่องของความระงับแห่งหนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 บัญญัติให้หนี้ระงับได้โดยการชำระหนี้ ปลดหนี้ หักกลบหนี้ แปลงหนี้ใหม่ และหนี้เคลื่อนกลืนกันไม่ได้มีการบัญญัติถึงการที่หนี้ระงับด้วยเหตุที่เจ้าหนี้ลูกหนี้สมรสกันแต่อย่างใด

2. หนี้สินของสามีภริยาที่มีต่อบุคคลภายนอก

สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ หนี้ก่อนสมรส และหนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรส

ก. หนี้ก่อนสมรส

หนี้ที่เกิดขึ้นก่อนสมรส หมายความว่า หนี้ที่สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดหนี้ไว้ก่อนสมรส แต่เจ้าหนี้ได้ฟ้องร้องเพื่อบังคับชำระหนี้ขึ้นภายหลังจากที่สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ทำการสมรสแล้ว ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าหนี้ที่สามีภริยามีก่อนสมรสก็คงเป็นหนี้ที่ฝ่ายที่ก่อขึ้นนั้นจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวแต่เพียงผู้เดียว เป็นไปตามหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งผู้ที่ก่อหนี้ขึ้นก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบในหนี้ที่ตนก่อให้เกิดขึ้นมาจนกว่าหนี้นั้นจะระงับไป การที่เจ้าหนี้ได้ฟ้องร้องเพื่อบังคับชำระหนี้ภายหลังจากที่สามีภริยาได้ทำการสมรสกันแล้วไม่มีผลผูกพันคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งให้ต้องรับผิดชอบร่วมด้วยแต่อย่างใด

¹ ลำพวรรณ น่วมบุญลือ, “สิทธิและหน้าที่ของสตรีไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), น.60.

ข. หนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรส

หนี้สินที่เกิดขึ้นระหว่างสามีภริยากับบุคคลภายนอก อาจแยกความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท คือหนี้ส่วนตัวและหนี้ร่วม โดยทั่วไปแล้วหากสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดหนี้ขึ้นระหว่างที่สมรสเป็นสามีภริยากัน แล้วจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวนั้น หนี้นั้นจะต้องเป็นหนี้ที่ก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตัวโดยแท้ แนวความคิดเรื่องหนี้ระหว่างสมรสที่เป็นหนี้ส่วนตัวนั้น ปรากฏให้เห็นในกฎหมายลักษณะคู่หนี้ที่กำหนดความรับผิดชอบว่าหนี้สินที่สามีภริยาก่อขึ้นโดยมิได้ก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ของครอบครัว คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แล้วได้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวตลอดมาจนถึงปัจจุบัน สาระสำคัญของบทบัญญัตินี้ก็คือ เมื่อสามีหรือภริยาได้ก่อหนี้ในระหว่างสมรสอันจะต้องรับผิดชอบในหนี้นั้นเป็นส่วนตัวแล้ว จะต้องชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของตนเองก่อน หากไม่พอจึงจะเอาทรัพย์สินที่เป็นส่วนของตนในสินบริภคณ์หรือสินสมรสมาใช้หนี้ได้ตามลำดับ

หนี้ส่วนตัวจึงหมายถึง หนี้ที่สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ก่อหนี้จะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายไม่มีความรับผิดชอบในหนี้ด้วย โดยหลักของกฎหมายครอบครัวไทยแล้วคู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้ หนี้ที่เกิดขึ้นก็เป็นหนี้ส่วนตัวของฝ่ายนั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นว่าเป็นหนี้ร่วมตามมาตรา 1490 ฉะนั้นความรับผิดชอบของผู้ก่อหนี้ส่วนตัวนั้นได้เป็นไปตามหลักทั่วไปว่าเมื่อผู้ใดเป็น ผู้ก่อหนี้ย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้แต่ผู้เดียว ในกฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น ลาว อังกฤษ และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ทั้งสามีและภริยามีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินได้ด้วยตนเอง ดังนั้นในระหว่างสมรสกันนั้น คู่สมรสฝ่ายใดก่อหนี้ขึ้นโดยหลักจะเป็นหนี้ส่วนตัวของฝ่ายนั้น

สำหรับกรณีของหนี้ร่วมของสามีภริยานั้น หมายถึง หนี้สินที่สามีและภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน จากการศึกษาค้นคว้าแนวความคิดในเรื่องของหนี้ร่วมของสามีภริยาในกฎหมายครอบครัวของแต่ละประเทศนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือการที่จะกำหนดให้คู่สมรสอีกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบร่วมกันนั้น มักจะเป็นหนี้ที่มีความสำคัญกับการดำรงอยู่ของคู่สมรส หรือหนี้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบ้านเรือน ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของครอบครัว ดังที่ปรากฏในกฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่กำหนดให้หนี้ที่เกิดขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีพ (necessaries of life และ common necessities of life) ของคู่สมรส แม้ว่าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะไปก่อหนี้ขึ้นมา คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้ด้วย หรือ ปรากฏในหลักการของกฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมันในเรื่องของหนี้สินที่เกิดจากการจัดหาสิ่งจำเป็นในครอบครัว

และในกฎหมายครอบครัวของลาวที่มีหลักการของหนี้ร่วมของสามีภริยาที่ก่อตั้งเพื่อประโยชน์ของครอบครัว แม้ว่าคู่สมรสฝ่ายเดียวจะเป็นผู้ก่อตั้งกฎหมายก็บัญญัติให้ทั้งสามีและภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกัน

สำหรับในกฎหมายครอบครัวไทยการที่สามีภริยาจะรับผิดชอบเป็นลูกหนี้ร่วมกันถูกกำหนดโดยบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1490 และหนี้ร่วมของสามีภริยาที่เกิดจากหลักกฎหมายทั่วไป

-หนี้ร่วมของสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5

ได้มีการบัญญัติไว้ว่าหนี้ได้บ้างที่ทำให้เป็นหนี้ร่วมของสามีภริยา อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วหากหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นได้ก่อตั้งเพื่อประโยชน์ของครอบครัว แม้สามีหรือภริยาฝ่ายเดียวก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ทั้งสามีและภริยาก็น่าจะมีความรับผิดชอบชำระหนี้ขึ้นนั้นนอายเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดหนี้ร่วมของสามีภริยาไว้ในมาตรา 1490 ซึ่งกล่าวถึงหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรสและกฎหมายบัญญัติให้สามีและภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามบรรพ 5 ปัจจุบัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่สภาพ

หนี้ร่วมในอนุमतรานี้ที่เกิดขึ้นได้จากการจัดการสินสมรส คือการจัดการบ้านเรือนโดยเฉพาะบ้านเรือนที่เป็นสินสมรสของสามีภริยาโดยอำนาจจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นในครอบครัวนั้นถือได้ว่าเป็นกรณีของการจัดการสินสมรสประการหนึ่ง คู่สมรสแต่ละฝ่ายต่างมีอำนาจในการจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้ และหนี้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการดังกล่าวก็ถือเป็นหนี้ที่ทั้งสามีภริยาจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ เพราะการจัดการนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ครอบครัว

จากการศึกษากฎหมายครอบครัวของหลายประเทศพบว่า มีการบัญญัติหลักการที่คล้ายกับกฎหมายไทยเอาไว้ด้วย ในกฎหมายของประเทศเยอรมันที่กำหนดให้หนี้ที่เกี่ยวกับการจัดการกิจการในครอบครัว household items หรือ egegenstände des ehelichen haushalts) และหนี้สินอันเกิดจากการจัดหาสิ่งจำเป็นของครอบครัว เป็นหนี้ร่วมของสามีภริยา และในกฎหมายครอบครัวของประเทศลาว ที่กำหนดให้หนี้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อครอบครัวถือว่าเป็นหนี้ร่วม หรือในกฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้หนี้ที่เกิดขึ้นเพื่อ

ความจำเป็นในการดำรงชีพ (necessaries of life และ common necessaries of life) ของ คู่สมรสเป็นหนึ่งรวมทั้งคู่สามีภริยาจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ

สำหรับการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวนั้น ต้องพิจารณาจาก ข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป โดยจะต้องคำนึงถึงผลต่อการดำรงอยู่ของบุคคลในครอบครัว การใช้ชีวิต ของคนในครอบครัว และที่สำคัญต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของแต่ละ ครอบครัวด้วยว่ามีวิถีชีวิตเป็นอย่างไร จึงจะสามารถบอกได้ว่าอะไรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับในแต่ละ ครอบครัวนั้นๆ

2. หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรสนี้ต้องเป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรสโดยตรง ไม่ว่าจะหนี้นั้นจะก่อขึ้น เพื่อสงวนรักษาสินสมรสไม่ให้เสียหายทำลายหรือหลุดมือไปหรือหนี้ที่สตีว์สินสมรสไปกระทำทำให้ บุคคลอื่นเสียหาย และหมายรวมถึงหนี้ที่ก่อขึ้นเพื่อบำรุงรักษาสินสมรสให้มีราคาหรือเพิ่มมูลค่า ขึ้นมาด้วย เช่น หนี้ค่าภาษีอากรและค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับสินสมรส หนี้ค่าตกแต่งซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น และนอกจากนี้ได้มีการแก้ไขบัญญัติมาตรา 1477² ให้หนี้ที่เกิดจากการฟ้องร้องหรือต่อสู้ คดีเกี่ยวกับสินสมรสถือว่าเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน อันเป็นการสอดคล้องกับ ออนุมาตรานี้ด้วย

3. หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

หนี้ประเภทนี้กฎหมายบัญญัติให้เป็นหนี้ร่วมที่สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ก็เนื่องมาจาก เป็นการจัดการทรัพย์สินโดยการร่วมมือกันของคู่สมรสที่จะก่อให้เกิดภาวะผูกพันขึ้นมา เมื่อคู่สมรส ทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมมือกันกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วส่งผลให้เกิดเป็นหนี้ขึ้น ก็ย่อมจะผูกพันผู้ก่อภาวะผูกพันนั้น ซึ่งก็หมายถึงคู่สามีภริยาที่ร่วมมือกันจัดการงานนั้น เป็นไป ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่กำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้กระทำก็ย่อมต้องรับผิดชอบในการที่ตนกระทำลงไป

การงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกันนั้นไม่ได้หมายความว่าต้องลงมือกระทำพร้อมๆ กันในคราวเดียวกันที่จะเป็นหนี้ร่วมตามอนุมาตรานี้ เพราะจะมีความหมายที่แคบเกินไปไม่เอื้อ ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ในการที่จะบังคับชำระหนี้ แต่งานดังกล่าวคู่สมรสแต่ละฝ่ายอาจจะกระทำลง ต่างคราวกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะเป็นผู้กระทำเพียงฝ่ายเดียวก็ได้ เพียงแต่เป็นการกระทำลงไป เพื่องานอย่างเดียวกันก็ผูกพันตามอนุมาตรานี้

² มาตรา 1477 สามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิฟ้อง ต่อสู้หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับการสงวน บำรุงรักษาสินสมรส หรือเพื่อประโยชน์แก่สินสมรส หนี้อันเกิดแต่การฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดี ดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน

4. หน้าที่สามหรือกริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

หน้าที่ประเภทนี้โดยหลักการแล้วการที่สามหรือกริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อกำเนิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวนั้นมีลักษณะเป็นหนี้ส่วนตัวโดยแท้ คู่สมรสฝ่ายที่ก่อกำเนิดขึ้นก็ต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ตนก่อกำเนิดนั้นเป็นการส่วนตัว แต่การที่กฎหมายบัญญัติให้หากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งให้สัตยาบันในหนี้แล้ว ย่อมมีผลผูกพันเป็นหนี้ร่วมของสามหรือกริยานั้น เป็นไปตามหลักการของการให้สัตยาบันที่เป็นการแสดงเจตนายอมเข้าผูกพันตนในหนี้นั้น แม้โดยความเป็นจริงแล้วฝ่ายที่ให้สัตยาบันไม่มีหน้าที่หรือส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องรับผิดชอบ ในหนี้ดังกล่าวเลย แต่เมื่อแสดงตนเพื่อยอมเข้าผูกพันรับผิดชอบในหนี้ดังกล่าวโดยวิธีให้สัตยาบันแล้วก็จะมีผลผูกพันให้คู่สมรสฝ่ายที่ให้สัตยาบันต้องร่วมรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ร่วมในหนี้ดังกล่าวต่อเจ้าหนี้ด้วย

อย่างไรก็ตามหนี้ร่วมตามมาตรา 1490 นี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรจะต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรสเท่านั้นการให้สัตยาบันจึงจะมีผลให้ผูกพันเป็นหนี้ร่วมได้ หากเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนสมรสแล้วต่อมาภายหลังคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน ก็ยังถือว่าเป็นหนี้ส่วนตัวของฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้ดังกล่าวอยู่ไม่ได้มีผลให้กลายเป็นหนี้ร่วมของสามหรือกริยาไปได้³

แนวความคิดในเรื่องของหนี้ร่วมของสามหรือกริยาในกฎหมายครอบครัวของแต่ละประเทศนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งในหลักการของกฎหมายที่กำหนดให้คู่สมรสอีกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบร่วมกันนั้น มักจะเป็นหนี้ที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของคู่สมรส หรือหนี้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบ้านเรือน ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของครอบครัว ดังที่ปรากฏในกฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่กำหนดให้หนี้ที่เกิดขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีพ (necessaries of life และ common necessities of life) ของคู่สมรสเป็นหนี้ร่วมที่คู่สมรสต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือในกฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมันในเรื่องของหนี้สินที่เกิดจากการจัดหาสิ่งจำเป็นในครอบครัว หรือเพื่อประโยชน์ของครอบครัวในกฎหมายครอบครัวของประเทศลาว เป็นต้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงและปรากฏอยู่ในเรื่องหนี้ร่วมของสามหรือกริยาตามกฎหมายครอบครัวไทยที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1490 แล้ว แต่ในกฎหมายต่างประเทศนั้นไม่ได้มีการบัญญัติไว้ได้ละเอียดและชัดเจนดังเช่นกฎหมายครอบครัวของประเทศไทย

-หนี้ร่วมของสามหรือกริยาตามหลักกฎหมายทั่วไป

หนี้ร่วมของสามหรือกริยานอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 1490 ทั้ง 4 อนุมาตราแล้วยังมีกรณีอื่นๆ อีกที่สามหรือกริยาจะต้องเป็นลูกหนี้ร่วมมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นหนี้ที่ก่อกำเนิดขึ้นก่อนหรือใน

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2618/2524

ระหว่างเป็นสามีภริยากันก็ได้และไม่จำกัดว่าหนึ่งนั้นจะมีมูลเหตุจากเหตุใด เช่นหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันจากมูลละเมิด เป็นต้น

หนึ่งร่วมของสามีภริยาอันเกิดจากมูลละเมิดนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ หนึ่งมูลละเมิดที่คู่สามีภริยาเป็นผู้ก่อขึ้นเองกรณีหนึ่ง เช่น สามีภริยาร่วมกันขึ้นรถที่เสียอยู่ข้างทางไปชนรถผู้อื่นได้รับความเสียหาย เป็นต้น และหนึ่งมูลละเมิดที่สามีภริยาจะต้องร่วมกันรับผิดชอบกับผู้กระทำละเมิด เช่น กรณีบิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของผู้เยาว์ ตามมาตรา 429 เป็นต้น หากทั้งสามีและภริยาจะต้องรับผิดชอบในหนึ่งมูลละเมิดร่วมกันก็จะถือเป็นลูกหนึ่งร่วมกันในการชำระหนึ่งมูลละเมิดดังกล่าว

โดยหลักแล้วสามีภริยาไม่ต้องรับผิดชอบในหนึ่งที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายจากการทำละเมิด เว้นแต่กรณีที่ดินจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในหนึ่งอันเกิดจากมูลละเมิดตามหลักทั่วไปซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายครอบครัวของหลายประเทศและกฎหมายไทยก็ได้นำเรื่องดังกล่าวมาใช้ด้วย

แต่ในกฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา⁴ นั้นได้มีหลักการเกี่ยวกับความรับผิดชอบในหนึ่งมูลละเมิดที่เพิ่มเติมขึ้นมาเป็นพิเศษให้แตกต่างออกไป โดยกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องรับผิดชอบจากการกระทำละเมิดที่ตนก่อขึ้นซึ่งเป็นการทำละเมิดต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้อื่นแต่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของครอบครัว (an act or omission which occurred while the married person was performing an activity for the benefit of the community) หากเกิดกรณีเช่นนี้ขึ้น คู่สมรสฝ่ายที่ทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ฝ่ายที่ไม่ได้ทำละเมิดแม้จะไม่ได้ร่วมรับผิดชอบด้วย แต่เจ้าหน้าที่สามารถที่จะบังคับเอาจากสินสมรสของคู่สมรสนั้นได้ด้วย⁴ ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักการดังกล่าวจะพบว่า การกระทำละเมิดแม้จะเป็นเรื่องของการกระทำผิดหน้าที่ในทางแพ่ง แต่การกระทำดังกล่าวหากเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของครอบครัว มุ่งหวังที่จะทำให้สถาบันครอบครัวสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้แล้ว ก็ควรที่จะให้บุคคลในครอบครัวมีส่วนในการรับผิดชอบภาระที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวด้วยเช่นกัน

---

⁴ Section 1000. (b) The liability of a married person for death or injury to person or property shall be satisfied as follows:

(1) If the liability of the married person is based upon an act or omission which occurred while the married person was performing an activity for the benefit of the community, the liability shall first be satisfied from the community estate and second from the separate property of the married person.

แม้จะไม่ต้องรับในความผิดที่ตนไม่ได้ก่อขึ้น แต่การร่วมชดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำของบุคคลในครอบครัวดังกล่าวก็เป็นเรื่องที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาหนี้มูลละเมิด จะพบว่าหนี้ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการชำระค่าสินไหมทดแทน⁵ ซึ่งการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นก็คือการชดใช้เงิน จึงอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์แห่งหนี้ในหนี้มูลละเมิดก็คือการชำระหนี้หรือเป็นหนี้เงินนั่นเอง เมื่อหนี้ที่เกิดจากมูลละเมิดนั้นเป็นหนี้ร่วมที่สามีและภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน การบังคับชำระหนี้จึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 1489 ซึ่งได้บัญญัติถึงวิธีการชำระหนี้ของหนี้ร่วมของสามีภริยาเอาไว้ว่าเจ้าหนี้สามารถที่จะบังคับชำระหนี้ได้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายซึ่งเป็นการบัญญัติถึงประเภททรัพย์สินที่เจ้าหนี้สามารถที่จะบังคับเอามาชำระหนี้ของตนได้

3. การบังคับชำระหนี้สินของสามีภริยา

การบังคับชำระหนี้สินของสามีภริยาสามารถแยกออกตามประเภทของหนี้สินของสามีภริยาที่เกิดขึ้นได้ดังต่อไปนี้

ก. หนี้สินระหว่างสามีภริยาที่มีต่อกันเอง

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในระบบกฎหมายครอบครัวของประเทศไทยในปัจจุบัน สามีภริยาสามารถเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันก็ได้ แม้เป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นหนี้ระหว่างกันเองมาก่อนสมรส ก็ยังคงเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันอยู่ต่อไป ไม่มีการบัญญัติให้การที่เจ้าหนี้ลูกหนี้สมรสกันทำให้หนี้สินที่มีต่อกันมาก่อนหน้าจะบังคับไป

แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายได้บัญญัติให้สามีภริยาไม่สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น

กรณีที่สามีภริยาจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินระหว่างกันในขณะที่ยังเป็นสามีภริยากันอยู่จะทำให้ได้เฉพาะเป็นกรณียึดหรืออายัดในคดีที่ฟ้องร้องกันเพื่อการปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาสิทธิระหว่างสามีภริยา และกรณีที่เป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินสำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาเท่านั้น

⁵ ไสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2551), น.54.

อย่างไรก็ตามหากเป็นเรื่องการบังคับชำระหนี้โดยไม่มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินยอมทำได้ ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 290 เช่น กรณีของการขอเฉลี่ยทรัพย์ตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 เป็นต้น

ข. หนี้สินของสามีภริยาที่มีต่อบุคคลภายนอก

- หนี้ก่อนสมรส

หนี้ก่อนสมรสเป็นหนี้ที่สามีภริยามีมาก่อนสมรสความรับผิดในหนี้นั้นก็คงเป็นหนี้ที่ฝ่ายผู้ก่อหนี้จะต้องรับผิดเป็นการส่วนตัวแต่เพียงผู้เดียว คือสามีหรือภริยาฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้ยอมต้องรับผิดในหนี้ดังกล่าวในลักษณะเช่นเดียวกับหนี้ส่วนตัวที่คู่สมรสฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้จะต้องรับผิดเป็นส่วนตัว ในส่วนของการบังคับชำระหนี้ในกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 1488

จะเห็นได้ว่าการบังคับชำระหนี้ส่วนตัวกฎหมายให้เจ้าหนี้บังคับชำระหนี้ได้เฉพาะในส่วนที่เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น โดยกำหนดลำดับการบังคับชำระหนี้เอาไว้ให้เจ้าหนี้บังคับเอากับสินส่วนตัวก่อน เมื่อไปพอจึงจะไปบังคับเอากับสินสมรสได้ แต่สินสมรสที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าหนี้ในการบังคับนั้นต้องเป็นสินสมรสส่วนที่เป็นของลูกหนี้เท่านั้น จะก้าวล่วงไปบังคับเอากับสินสมรสในส่วนของคุณสมรสไม่ได้

- หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรส

หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรสแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หนี้ส่วนตัวและหนี้ร่วมตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการบังคับชำระหนี้ส่วนตัวนั้นใช้บทบัญญัติมาตรา 1488 ในการบังคับชำระหนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยา ดังนั้นลำดับการบังคับชำระหนี้ส่วนตัวของสามีภริยาจึงใช้หลักเกณฑ์เดียวกับเรื่องหนี้ก่อนสมรส เพราะถือเป็นหนี้ของสามีภริยาที่จะต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว เช่นเดียวกัน สำหรับการบังคับชำระหนี้ในหนี้ร่วมนั้น สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกันตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1489 ซึ่งเมื่อพิจารณาตามตัวบทแล้วเห็นได้ว่าไม่ได้มีการจัดลำดับการบังคับชำระหนี้ก่อนหลังเอาไว้เหมือนการบังคับชำระหนี้ในกรณีหนี้ส่วนตัวตามมาตรา 1488 เจ้าหนี้จึงมีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะต้องบังคับชำระหนี้เอาจากประเภทใดก่อนและหลัง เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของคุณสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนครบจำนวนหนี้ก็ได้

แต่ในการที่เจ้าหน้าที่ฟ้องบังคับชำระหนี้ในหนี้ร่วมของสามีภริยานั้น หากเจ้าหน้าที่ฟ้อง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษา⁶ว่าเจ้าหน้าที่ไม่มีสามารถ ยึดสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้เป็นคู่ความมาบังคับชำระหนี้ได้ เนื่องจากจากหนี้ดังกล่าวเป็น หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาซึ่งการเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 213 โดยให้เจ้าหน้าที่ใช้สิทธิโดยการฟ้องต่อศาลเท่านั้นจะทำการยึดหรืออายัด ทรัพย์สินของลูกหนี้เองไม่ได้ ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ไม่ฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายเข้ามาในคดีแล้วไปบังคับคดี เอากับสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นย่อมถือว่าเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 213 เป็นการไม่ชอบด้วย กฎหมาย และด้วยหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ที่มีหลักว่า คำพิพากษานั้นจะผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี ดังนั้นหากไปบังคับชำระหนี้กับคู่สมรสที่ไม่ได้เป็น คู่ความด้วย ย่อมเป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเรื่องหนี้สินของสามีภริยาทั้งกฎหมายครอบครัวของ ต่างประเทศและกฎหมายครอบครัวของไทยในอดีตและปัจจุบันตามที่ได้เขียนได้พิจารณา วิเคราะห์ ประเด็นปัญหาต่างๆดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ประการแรก การตีความความหมายของคำว่าหนี้สินของสามีภริยา เนื่องจากประเด็น ปัญหาของเรื่องหนี้สินของสามีภริยาส่วนใหญ่มักจะเป็นหนี้สินที่เกิดจากการทำนิติกรรมสัญญา หรือข้อตกลงต่างๆ ซึ่งดังที่ได้ทำการศึกษามาในข้างต้นแล้วว่า หนี้สินนั้นมีบ่อเกิดแห่งหนี้หรือ มูลแห่งหนี้ไม่ได้จำกัดเพียงแค่มูลนิติกรรมสัญญาเท่านั้น มูลแห่งหนี้ตามหลักของกฎหมายแล้ว สามารถเกิดได้ 2 ประการด้วยกันคือ หนี้ที่เกิดจากมูลนิติกรรมสัญญาประการหนึ่ง และหนี้ที่เกิด จากมูลละเมิดอีกประการหนึ่ง แต่เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าแล้วพบว่าโดยส่วนใหญ่ในเรื่องของ หนี้สินของสามีภริยานั้นมักจะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องของหนี้ที่เกิดจากมูลนิติกรรมสัญญาอย่างเดียว เท่านั้น ไม่ค่อยจะกล่าวถึงเรื่องหนี้สินของสามีภริยาที่เกิดจากมูลละเมิดแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาหนี้สินของสามีภริยาที่มีที่มาจากมูลละเมิดแล้วก็พบได้ว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดหนี้สินของสามีภริยาจากมูลเหตุละเมิดขึ้น ซึ่งการที่สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินอันมี ที่มาจากมูลละเมิดนั้นก็เป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ จะต้องรับผิดชอบเนื่องจากการที่เป็นผู้ก่อละเมิดขึ้น

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5736/2534

เองโดยทั้งสามมีและภริยาเป็นผู้ก่อละเมิดขึ้น เช่น การที่สามมีภริยาร่วมกันเซ็นรถยนต์จนไปชนรถยนต์ของผู้อื่นเสียหาย อันเป็นลูกหนี้ร่วมตามมาตรา 432 หรือเกิดจากการก่อละเมิดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น การที่สามมีทำกระเบื้องมุงหลังคาตกลงมาถูกผู้อื่นที่เดินผ่านไปมาบนถนนข้างบ้าน เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ภริยามิได้เป็นผู้ก่อละเมิดขึ้นเพราะสามมีเท่านั้นเป็นผู้ก่อเพียงฝ่ายเดียว แต่ฝ่ายภริยาต้องร่วมรับผิดชอบเนื่องจากการจัดการบ้านเรือน เข้าลักษณะของหนี้ร่วมตามมาตรา 1490 (1) เป็นต้น และอีกประการหนึ่งคือ การรับผิดชอบในละเมิดที่ผู้อื่นก่อขึ้นแต่สามมีภริยาต้องรับผิดชอบด้วย เช่น กรณีที่บุตรผู้เยาว์ของสามมีภริยา หรือสัตว์เลี้ยงที่ทั้งคู่เป็นเจ้าของไปทำละเมิดบุคคลภายนอกให้ได้รับความเสียหาย สามมีภริยาก็ต้องร่วมรับผิดชอบในการละเมิดดังกล่าวด้วยแม้ตนเองจะไม่ได้เป็นผู้ก่อละเมิดก็ตาม ซึ่งกรณีดังกล่าวสามมีภริยาอาจรับผิดชอบโดยเป็นส่วนตัวหรือหนี้ร่วมกันของสามมีภริยาก็ได้

ดังนั้น ในส่วนของหนี้สินของสามมีภริยาจึงอาจเกิดได้ทั้งจากมูลเหตุแห่งหนี้จากนิติกรรมสัญญาและเป็นหนี้ที่เกิดจากมูลละเมิดด้วย การตีความความหมายของหนี้สินของสามมีภริยาดังกล่าวจึงต้องครอบคลุมถึงหนี้ที่เกิดจากมูลละเมิดด้วย เพราะหนี้สินของสามมีภริยาก็สามารถเกิดจากหนี้มูลละเมิดได้ด้วยเช่นเดียวกัน

ประการที่สอง การตีความหมายวัตถุประสงค์แห่งหนี้ในหนี้สินของสามมีภริยา ตามหลักกฎหมายในเรื่องหนี้สิน วัตถุประสงค์แห่งหนี้มีได้อยู่ด้วยกัน 3 ประเภทคือ การโอนทรัพย์สิน การกระทำการ และการงดเว้นกระทำการ แต่สำหรับในเรื่องหนี้สินของสามมีภริยาแล้วส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับหนี้สินของสามมีภริยาที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการชำระหนี้หรือหนี้เงินเสียมากกว่า แต่หากพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วหนี้สินของสามมีภริยาก็สามารถมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างของหนี้สินของสามมีภริยาที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการเช่น กรณีที่นายจ้างจ้างคู่สามมีภริยาซึ่งเป็นศิลปินให้วาดภาพคู่กัน เป็นต้น ซึ่งหนี้ตามข้อเท็จจริงนี้มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการคือการวาดภาพ และเป็นหนี้ร่วมที่ทั้งคู่สามมีภริยาจะต้องร่วมกันปฏิบัติชำระหนี้ดังกล่าวร่วมกัน ส่วนหนึ่งงดเว้นการกระทำนั้นก็เช่น การห้ามคู่สามมีภริยาเข้าไปในสถานที่ที่กำหนด หรือห้ามประกอบการค้าแข่ง เป็นต้น ซึ่งหนี้กระทำการและงดเว้นการกระทำเหล่านี้ก็คือเป็นหนี้สินของสามมีภริยาด้วยเช่นเดียวกันผู้เขียนจึงเห็นว่าหนี้สินของสามมีภริยาตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นนอกจากจะหมายความถึงหนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการชำระหนี้หรือหนี้เงินแล้วยังหมายความรวมถึงหนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการกระทำการหรืองดเว้นการกระทำ เหมือนกับความหมายของหนี้สินตามหลักกฎหมายทั่วไปด้วย

อย่างไรก็ดี แม้ว่าหนี้ของสามีภริยาจะหมายความรวมถึงหนี้ที่มีมูลหนี้ทั้ง 3 ประการ ไม่ว่าจะเป็นการโอนทรัพย์สิน การกระทำการและการงดเว้นกระทำการด้วยนั้น แต่สำหรับในด้านของการบังคับชำระหนี้ นั้นกฎหมายครอบครัวของไทยได้กำหนดวิธีการบังคับชำระหนี้เอาไว้ในมาตรา 1488 และมาตรา 1489 โดย มาตรา 1488 นั้น ได้กำหนดในเรื่องของการบังคับชำระหนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยให้เจ้าหนี้บังคับเอาจากสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ก่อน จากนั้นหากไม่เพียงพอจึงจะไปบังคับเอากับสินสมรสส่วนที่เป็นของลูกหนี้ได้ ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดลำดับการบังคับชำระหนี้เอาไว้ ส่วนมาตรา 1489 ได้กำหนดถึงวิธีการบังคับชำระหนี้ในหนี้ร่วมของสามีภริยา ซึ่งกำหนดให้บังคับเอาจากสินส่วนตัวและสินสมรสของทั้งสองฝ่าย เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์สำหรับหนี้สินของสามีภริยาในสองมาตรานี้ มุ่งประสงค์จะบัญญัติถึงการจัดการชำระหนี้ที่มีวัตถุประสงค์หนี้เป็นการโอนทรัพย์สินหรือเงินเท่านั้น มิได้หมายรวมถึงหนี้ที่มีวัตถุประสงค์หนี้เป็นการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการแต่อย่างใด ดังนั้น หนี้ร่วมของสามีภริยาที่จะจัดการบังคับชำระหนี้ได้วิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 1488 และมาตรา 1489 จึงใช้ได้เฉพาะกับหนี้สินของสามีภริยาที่เป็นหนี้เงินเท่านั้น ไม่สามารถใช้วิธีการจัดการชำระหนี้กับหนี้ของสามีภริยาที่มีวัตถุประสงค์หนี้เป็นการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการได้

ประการที่สาม การให้สัตยาบันตามมาตรา 1490 (4) ซึ่งเป็นการที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมเข้าผูกพันตนเข้าร่วมรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดจากการที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อหนี้ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนเพียงลำพังนั้น ท่านอาจารย์จิติ ติงศภัทย์ได้ให้ความเห็นไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2594/2516 ว่าการให้สัตยาบันนั้นสามารถให้ไว้ล่วงหน้าได้ และศาลฎีกาได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้วางแนวทางวินิจฉัยไว้ว่าการให้สัตยาบันตามมาตรา 1490 (4) สามารถให้ความยินยอมไว้ล่วงหน้าได้ เช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3186/2538 ได้วางหลักไว้ว่า ความยินยอมให้ทำนิติกรรมนั้น ไม่ได้มีกฎหมายบังคับว่าจะให้ความยินยอมไว้ล่วงหน้าไม่ได้ ผู้ให้ความยินยอมสามารถให้ความยินยอมไว้ตลอดไปได้ สำหรับกรณีลงชื่อในหนังสือให้ความยินยอมให้ทำนิติกรรมไว้ล่วงหน้าก่อนที่หนี้จะเกิดขึ้น ก็ถือว่าเป็นการให้สัตยาบันตามมาตรา 1490 เช่นเดียวกัน⁷

ด้วยความเคารพอย่างสูงต่อคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น การให้สัตยาบันตามมาตรา 1490 (4) นั้น ผู้เขียนกลับมีความเห็นว่าคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้ขึ้นควรจะได้รับรู้ถึงหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นก่อนที่ตนจะได้ให้สัตยาบัน การที่จะให้สัตยาบันหรือยินยอมเข้าผูกพัน

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2568/2541, 2107/2543 และ 3425/2545

ตนไว้ล่วงหน้านั้นย่อมจะเป็นการเสียเปรียบแก่ฝ่ายที่ไม่ได้ก่อนนี้ขึ้นมา เพราะไม่มีทางล่วงรู้ได้เลยว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะก่อนนี้ขึ้นเมื่อใด และหนี้สินนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร สอดคล้องกับแนวความคิดของท่านอาจารย์หยุด แสงอุทัย ซึ่งได้กล่าวถึงความหมายของการให้สัตยาบันในหนี้ร่วมของสามีภริยาไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 521/2494 ว่าความหมายของคำว่าสัตยาบันสำหรับกรณีที่มีสามีและภริยาจะต้องเป็นลูกหนี้ร่วมกันนี้ มาตรา 1482 (มาตรา 1490 ใหม่) ได้กำหนดไว้เป็น 4 กรณี และโดยที่มีลักษณะเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ตามหลักกฎหมายในการตีความจึงต้องถือว่าบัญญัติไว้ครบถ้วนแล้ว จะตีความออกไปในลักษณะที่สามีหรือภริยาเสียเปรียบหาได้ไม่ จึงต้องตีความตรงไปตรงมาตามถ้อยคำว่าให้หมายถึงการที่สามีหรือภริยาได้ให้สัตยาบันที่ จะยอมเป็นลูกหนี้ร่วมกัน คือมาให้คำรับรองที่จะเป็นลูกหนี้ร่วมกันในเวลาภายหลังเท่านั้น

ดังนั้น ในการให้สัตยาบันสำหรับหนี้ร่วมของสามีภริยาที่เกิดขึ้นตามมาตรา 1490(4) ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรหมายถึงแต่เฉพาะกรณีที่ให้สัตยาบันภายหลังจากที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อนนี้ขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถที่จะให้สัตยาบันหรือความยินยอมไว้ล่วงหน้าได้แต่อย่างใด และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความกฎหมายเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 1490(4) จากเดิมซึ่งบัญญัติว่า “หนี้ที่สามีหรือภริยาเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน” โดยแก้ไขเป็น “หนี้ที่สามีหรือภริยาเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว แต่ต่อมาอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันในภายหลัง” เพื่อให้ตีความถึงลักษณะของการให้สัตยาบันตามมาตรานี้ได้ชัดเจนและถูกต้องตามวัตถุประสงค์มากขึ้น

ประการสุดท้าย ในเรื่องของการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ในหนี้ร่วมของสามีภริยา กรณีเจ้าหนี้จะฟ้องบังคับชำระหนี้ในหนี้ร่วมของสามีภริยาและมีความประสงค์ที่จะใช้สิทธิของเจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้อย่างลูกหนี้ร่วม โดยเรียกให้ลูกหนี้ร่วมคือสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ให้แก่ตนทั้งหมดนั้น หรือ กรณีที่เจ้าหนี้จะบังคับเอากับทรัพย์สินส่วนที่เป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เจ้าหนี้จะต้องใช้สิทธิโดยการฟ้องต่อศาลและจะต้องยื่นฟ้องคู่สมรสทั้งสองฝ่ายเข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย จึงจะสามารถใช้สิทธิของเจ้าหนี้ในบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วมดังกล่าวได้ หากเจ้าหนี้ไม่ฟ้องทั้ง 2 คนเข้ามาเป็นคู่ความในคดี เจ้าหนี้ก็ย่อมไม่มีสิทธิในการบังคับชำระหนี้ร่วมตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ ซึ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง บรพพ 5 มาตรา 1489 กล่าวถึงเพียงแค่ว่าทรัพย์สินประเภทใดบ้างที่เจ้าหนี้สามารถที่จะบังคับชำระหนี้ได้ แต่ไม่ได้มีกฎหมายใดได้บัญญัติถึงวิธีการที่จะบังคับกับทรัพย์สินเช่นนั้น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาให้กับฝ่ายเจ้าหนี้ในการที่จะบังคับชำระหนี้ ซึ่งไม่สามารถทำได้โดยง่าย

และหากเจ้าหนี้ฟ้องลูกหนี้เพียงคนเดียว ทรัพย์สินที่บังคับ ก็จะเป็นแค่ในส่วนของสินสมรสและสินส่วนตัวของฝ่ายลูกหนี้ที่ตนฟ้องเท่านั้น ไม่รวมไปถึงทรัพย์สินของคู่สมรสอีกฝ่ายแต่อย่างใด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของการบังคับชำระหนี้ในหนี้ร่วมของสามีภริยา ผู้เขียนจึงขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1489 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่เป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับการบังคับเอากับทรัพย์สินของคู่สามีภริยาเอาไว้ โดยเพิ่มเติมเป็น วรรค 2 ของมาตรา 1489 ดังนี้

“มาตรา 1489 ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้หนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน และเจ้าหนี้ฟ้องบังคับชำระหนี้จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว ให้ชำระหนี้หนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น”

ซึ่งการเพิ่มเติมบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่าการที่จะบังคับเอากับทั้งทรัพย์สินของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้นั้น จะต้องให้คู่สมรสฝ่ายที่จะถูกบังคับชำระหนี้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีนั้น ด้วยตามหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่หากเจ้าหนี้เลือกที่จะฟ้องสามีหรือภริยาผู้เป็นลูกหนี้ร่วมเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็จะบังคับชำระหนี้ได้แต่เฉพาะสินสมรสของ คู่สามีภริยาและสินส่วนตัวของลูกหนี้ที่เป็นคู่ความในคดีเท่านั้น ไม่สามารถบังคับไปถึงสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ถูกฟ้องเข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้ การบัญญัติเช่นนี้จะทำให้ฝ่ายเจ้าหนี้ ทราบถึงวิธีการที่ตนจะใช้สิทธิในการบังคับชำระหนี้ได้ชัดเจนมากขึ้น ไม่เกิดปัญหาในการจะบังคับเอากับทรัพย์สินของคู่สมรสอีกฝ่ายซึ่งตนไม่ได้เป็นคู่ความในคดีที่ตนเองฟ้อง เพราะหากเจ้าหนี้ไม่ฟ้องทั้ง 2 คนเข้ามาเป็นคู่ความในคดี เจ้าหนี้ก็ย่อมไม่มีสิทธิในการบังคับชำระหนี้ร่วมดังกล่าวจากสินส่วนตัวของลูกหนี้ฝ่ายที่ตนไม่ได้ฟ้องได้ และจากบทบัญญัติใหม่นี้ หากฝ่ายเจ้าหนี้ยังเพิกเฉยมิได้ฟ้องคู่สมรสทั้งสองฝ่ายให้เป็นคู่ความในคดี ก็ถือได้ว่าฝ่ายเจ้าหนี้ละสิทธิของตนที่จะบังคับเอาจากสินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งตนไม่ได้ฟ้องให้เป็นคู่ความด้วย ทำให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติมากขึ้นนั่นเอง

การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวตามข้อเสนอแนะข้างต้น ผู้เขียนเชื่อว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาในเรื่องหนี้สินของสามีภริยาได้อย่างเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยฝ่ายเจ้าหนี้ก็จะไม่เสียสิทธิในการได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ร่วม ในขณะที่ทางด้านของลูกหนี้ก็นั้นกฎหมายที่ปรับปรุงใหม่ก็จะให้ความคุ้มครองและยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ได้ต่อสู้คดีด้วยตนเองอีกด้วยโดยไม่เป็นปัญหาเช่นที่ผ่านมามากต่อไปและจากการที่ผู้เขียนได้นำเสนอความคิดเห็นทั้งหมดข้างต้นไปนั้นก็หวังเพียงจะช่วยให้ปัญหาเรื่องหนี้สินของสามีภริยา ทั้งในเรื่องของการตีความความหมาย องค์ประกอบและการ

บังคับใช้กฎหมาย มีความชัดเจนและเอื้อประโยชน์แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังต้องตระหนักถึงความมุ่งหมายที่ประสงค์ให้ครอบครัวนั้นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตลอดจนถึงความสัมพันธ์ของบุคคลและทรัพย์สินของบุคคลในครอบครัวด้วยเป็นประการประการสำคัญ เพราะสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันคงปฏิเสธกันไม่ได้ว่าการมีหนี้สินเกิดขึ้นนั้น เป็นเรื่องปกติสำหรับการดำรงชีวิตไปแล้ว แต่อย่างไรก็ดีสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับหนี้สินเสมอก็คือภาระในการชำระหนี้ ความจำเป็นในการก่อหนี้เพื่อประโยชน์สำหรับครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่มิเหตุผลและพอที่จะเข้าใจได้ แต่จะเป็นการดีกว่ามากหากไม่ต้องมีหนี้สินเกิดขึ้นมาเป็นภาระผูกพันครอบครัวเสียเลย